

5. Колодуб І.С. О народно-песенних традиціях української вокальної школи. / Музиканту-педагогу. / І.С.Колодуб. – К.: Муз.Україна, 1984. – 47с.
6. Євтушенко Д.Г. Питання вокальної педагогіки. Історія, теорія, практика. / Д.Г.Євтушенко. – К.: Мистецтво, 1963. – 339с.

УДК 376.352

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ЗОРУ

Дяченко Т.В., магістр

Запорізький національний університет

У статті розглядаються питання організації соціально-педагогічного супроводу зі слабозорими дітьми. Проаналізовано особливості проведення соціально-педагогічного супроводу як напряму діяльності соціального педагога.

Ключові слова: діти з вадами зору, навчально-виховний процес, супровід.

Дяченко Т.В. ОРГАНИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ЗРЕНИЯ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье рассматриваются вопросы организации социально-педагогического сопровождения слабовидящих детей. Проведено анализ особенностей социально-педагогического сопровождения как направления деятельности социального педагога.

Ключевые слова: дети с нарушениями зрения, сопровождение, учебно-воспитательный процесс.

Dyashenko T. ORGANIZATION OF SOCIALLY-PEDAGOGICAL ACCOMPANIMENT OF CHILDREN WITH PAROPSISS / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The questions of organization of socially-pedagogical accompaniment of cecutient children are examined in the article. The analysis of features of socially-pedagogical accompaniment as directions activity of social teacher is conducted.

Keywords: children with paropsiss, accompaniment, educational-educate, process.

Питання про надання допомоги слабозорим дітям було поставлено досить давно. На території нашої держави піклування таких дітей спочатку здійснювалося при монастирях, школах, у притулках, виховних будинках, богадільнях. Хотілося б відзначити, що до другої половини 20 століття системи надання допомоги цій категорії дітей не було, та й пізніше вона не створилася. Однак, громадські організації й приватні особи стали більше уваги й матеріальних засобів віддавати рішенню цього питання. Стали відкриватися спецпритулки, школи, лікарні, училища.

Мета статті – вивчити особливості проведення соціально-педагогічного супроводу як напряму діяльності соціального педагога зі слабозорими дітьми в умовах школи – інтернату.

Предмет дослідження – особливості проведення соціально-педагогічного супроводу молодших школярів з вадами зору в умовах школи-інтернату.

Завдання дослідження: проаналізувати соціально-педагогічні особливості дітей з вадами зору; охарактеризувати специфіку соціально-педагогічного супроводу як напряму діяльності соціального педагога; скласти рекомендації з організації діяльності соціального педагога з розвитку молодших школярів з вадами зору.

Теоретично-методологічною основою нашого дослідження стало вчення І.М. Сеченова та І.П. Павлова про умовно-рефлекторну діяльність дитини; теорія мотиваційно-потребнісної сфери особистості дитини, що набула розвитку у працях українських і російських вчених: В.І. Бондаря, Т.О. Власової, М.С. Певзнер, В.І. Лубовського, Д.М. Ісаєва, Г.Є. Сухарьової.

У розвинених країнах за рубежом уже створилися певні стандарти, форми й методи роботи зі слабозорими. Природно, у кожній країні існують свої особливості надання допомоги цій категорії населення, обумовлені національною своєрідністю, соціально-економічними умовами, психолого-педагогічними традиціями, орієнтацією на певні наукові підходи. Однак, можна виділити й деякі загальні тенденції, які необхідно враховувати при створенні системи надання допомоги таким дітям.

По-перше, це максимально можлива інтеграція дитини з обмеженими здатностями в громадське життя (у тому числі й інтегроване навчання). По-друге, перевага виховання цих дітей у родині. По-третє,

спрямованість на ранню діагностику порушень і їхнє лікування. По-четверте, індивідуальний підхід до реабілітації й абілітації дитини в кожному конкретному випадку.

У цей час створюється, розробляється ряд програм, що враховують дані тенденції. Одна з таких програм, запропонована ООН, – це реабілітація, що базується на безпосередньому оточенні (РНБО). Вона визначається, як «стратегія розвитку суспільства, проведена з метою реабілітації, урівняння можливостей і соціальної інтеграції всіх інвалідів, її мети: змінити положення справ у цій області, проводити навчання, із залученням уряду й громадськості; розробити систему, здатну надати допомогу всім нужденним інвалідам» [1, 28]. Суть РНБО полягає в тім, що родина й безпосереднє оточення, освоївши деякі основні реабілітаційні навички, а так само сам інвалід здатні самостійно здійснювати реабілітацію. Безумовно, ним виявляється допомога й підтримка відповідних установ систем охорони здоров'я, утворення, зайнятості й соціального захисту.

Для слабозорих дітей в нашій країні існує система спеціальних закладів: дитячі садки, школи, школи-інтернати.

В дошкільних закладах методи корекційно-виховної роботи з такою категорією дітей спрямовані на розвиток компенсаторних механізмів, на збереження остаточного зору. Для цього слід проводити систематичні заходи й заняття з розвитку зору, дотику і моторики руки, орієнтації у просторі. В процесі діяльності з такими дітьми слід концентрувати увагу на розвитку вмінь слухати і спілкуватися, на формування навичок, що необхідні у повсякденному житті. Діти з комбінованими вадами потребують багатопрофільного підходу, на наш погляд, повинна здійснюватися соціальна реабілітація таких дітей. Дошкільні заклади для дітей з порушеннями зору є державними установами, де виховують і розвивають дітей сліпих, слабозорих, віком від 2-3 років до 7 років. Ці заклади мають за мету виховання, лікування, розвиток порушених функцій зору у дітей і підготовку їх до навчання у школи [2].

У зв'язку з цим психологічна робота повинна бути спрямована на гармонійний розвиток дитини в той ступені, в якій це дозволяє зробити рівень порушень зору і її психічні особливості. Особливої уваги надають корекції відхилень в розвитку, відновленню остаточних функцій зору. Психологу, як визначала І.В. Піменова, необхідно сформувати систему компенсаторної перебудови організму дитини [3]. Вона, в значній ступені, залежить від збереження зору. Незначні залишки зору дуже важливі для організації пізнавальної активності слабозорих дітей.

Соціально-педагогічний супровід слабозорих дітей, на думку В.П. Єрмакова, Г.А. Якушина, являє собою складну систему реабілітаційних заходів, що спрямовані на підвищення соціальної активності, розвиток самостійності, закріплення соціальної позиції особистості, формування системи цінностей та розвиток інтелекту [1]. Діяльність соціального педагога з організації супроводу школярів з вадами зору в умовах інтернатних закладів повинна здійснюватися в межах соціально-педагогічного підходу. Акцент слід робити на розвиток особистості дитини. Необхідно змінити відношення дитини до самої себе, до оточення, сформувати адекватні рівні спілкування і притягань.

До основних принципів організації соціально-педагогічного супроводу, на нашу думку, слід віднести наступне:

- пріоритет інтересів і потреб слабозорої дитини;
- безперервність супроводу;
- мультидисциплінарність.

Система соціально-педагогічного супроводу в спеціалізованих закладах учнів з вадами зору розглядає діяльність соціального педагога в традиційних напрямках: діагностика, корекція, консультування, профілактика з урахуванням специфічних задач, мети і динаміки розвитку на різних ступенях навчання. Провідним напрямком супроводу є соціально-психологічна або соціально-педагогічна корекційна діяльність, що проводиться соціальними педагогами у вигляді індивідуальних чи групових форм роботи.

До основних видів професійної діяльності соціального педагога у школі-інтернаті є:

- соціальний супровід родини. Він оснований на комплексному вирішенні базових проблем всієї родини з метою корекції та розвитку дитини;
- соціально-педагогічний супровід дитини, з метою допомогти дитині забезпечити необхідний розвиток і виховний вплив;
- соціально-педагогічне консультування батьків слабозорої дитини.

Соціально-педагогічний супровід розглядається досить широко. М. Бардиєр, І. Ромазан, Т. Чередникова вважають, що дорослий повинен цінувати природні механізми розвитку дитини, не руйнувати їх, а розкривати, при цьому самому бути і спостерігачем, і співучасником, і дослідником. Залежно від ситуації розвитку групи, міжособистісних відносин окремих дітей педагогічний супровід з'являється в різних формах розвивальних занять. Спостереження показують, що ритмічні зустрічі педагога з дорослими і дітьми більш ефективні, ніж епізодичні. Соціально-педагогічний супровід ведеться в аспекті профілактики, розвитку, діагностики й консультування дітей і дорослих. Соціально-педагогічний

супровід дітей і дорослих відбиває зміст запитів, завдання, поставлені учасниками шкільного життя. Соціально-педагогічний супровід є неефективним, якщо він не відповідає інтересам школярів.

Види діяльності, що складають програму соціально-педагогічного супроводу, мають виражені практико-орієнтований характер (розвиток умінь і навичок у сфері спілкування, взаємин, пізнання, самовладання тощо). Робота соціального педагога зі слабозорими дітьми полягає в наданні можливості дітям виявити себе, повірити в свої сили, отримати задоволення від самого процесу навчання, не допускати втрати спонтанної активності дитини.

Роль педагога в структурі роботи зі слабозорими дітьми ми уявляємо:

- 1) У сприянні повноцінного, особистісного й інтелектуального розвитку дітей, їх успішної соціалізації на кожному віковому етапі;
- 2) У створенні умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку;
- 3) У забезпеченні індивідуального підходу до кожної дитини на основі її психолого-педагогічного вивчення.

Система соціально-педагогічного супроводу сімей зі слабозорими дітьми включає такі основні напрямки:

1. Допомогти батькам зрозуміти, що слабо зору дитину не слід сприймати як погану, а як представника людей з розряду особливих культурних відмінностей, у ставленні до яких у світовій практиці став чітко помітним поворот від культури корисної до культури гідності.
2. Дати зрозуміти родині, що вона у світі не єдина зі своєю проблемою. Є інші сім'ї, які у рамках можливого вирішують цю проблему на основі вироблення власної філософії життя. Результатом цього є створення найсприятливіших умов для соціалізації слабозорої дитини. Познайомитись з такою родиною.
3. Проводити консультації, у ході яких пропагувати та рекомендувати послуги різноманітних соціальних служб, медичних закладів. Ознайомлювати з правовим становищем слабозорої дитини.
4. Ознайомити батьків з методикою роботи із слабозорою дитиною, допомагати в організації спільного з дитиною сімейного відпочинку.
5. У випадку, коли сім'я з слабозорою дитиною проходить через «класичний» пат терн (матері надміру втягнуті у виховання дитини в той час, як батьки відходять від ситуації емоційно чи фізично), проводити бесіди з батьками та залучати до проведення психологічних тренінгів з метою запобігання розпаду сім'ї.
6. Радити батькам не намагатися «нормалізувати» дитину в тому випадку, коли це не можливо. Невдача в таких випадках призводить до трагедії.
7. Допомогти батькам побачити реальні можливості дитини і спрямувати всі сили на її розвиток у ході належного догляду за нею, виховання та навчання її.
8. Соціально-педагогічний супровід сім'ї з слабозорою дитиною вести на основі плану реабілітації хворого, складеного спільно з дитячим лікарем. На базі цього плану розробити батькам відповідні рекомендації [2].

Технологія соціально-педагогічного супроводу з дітьми з вадами зору визначається наявністю програми, системи послідовних операцій, нормативу діяльності. Необхідність проведення цієї програми була обумовлена результатами спостереження, бесід щодо виявлення проблем в мотиваційно-потребнісній сфері молодших школярів з вадами зору.

Отже, діяльність соціального педагога в межах супроводу слабозорих дітей в умовах школи-інтернату передбачає:

- 1) спільний з педагогами аналіз шкільного середовища з точки зору тих можливостей, які воно може надати для навчання й розвитку учня, і тих вимог, які воно ставить до психічних можливостей і розвитку учня;
- 2) вивчення психолого-педагогічних критеріїв ефективного навчання й розвитку учня;
- 3) розробку і втілення певних заходів, форм і методів роботи, які розглядаються як умови успішного навчання й розвитку учнів;
- 4) зведення цих умов до системи постійної роботи, що дає максимальний результат.

Отже, супровід – це напрям діяльності, що дає відповідь на запитання: навіщо потрібен соціальний педагог у школі. В умовах спеціалізованого освітнього закладу соціальний педагог має можливість виконувати і соціально-педагогічний супровід слабозорої дитини, і створювати і впроваджувати програми розвитку її особистості.

Таким чином, соціально-педагогічний супровід слабозорих дітей в умовах школи-інтернату забезпечує підвищення їхньої соціальної активності, сприяє розвитку інтелектуальних процесів, формує ціннісні настанови відповідно до психічних і фізичних можливостей дитини.

Рекомендації з організації діяльності соціального педагога з розвитку молодших школярів з вадами зору.

У спеціальній психології і педагогіці постійно розробляються підходи до вирішення проблем підвищення ефективності навчання школярів із вадами зору. В них, як правило, робиться акцент на психокорекцію пізнавальної сфери без необхідного урахування своєрідності особового розвитку в контексті засвоєння шкільної програми. Найбільш перспективний комплексний підхід, оскільки на практиці зустрічається поєднання негативних чинників розвитку, серед яких можна виділити: ситуаційні проблеми; проблеми в сімейному вихованні; когнітивні проблеми; емоційні порушення; поведінкові розлади; психосоматичні розлади; невідповідність психологічних особливостей що вчиться принципам методики навчання [4].

При складанні програми психокорекції, на нашу думку, слід враховувати не тільки етіологію проблеми, але і спосіб (стиль) життя дитини із вадами зору.

Одним з методів, сприяючих підвищенню відчуття упевненості особистості в собі, є тренінг. Мета тренінгу: підвищення обізнаності про права особистості; навчання розрізняти невпевненість, упевненість і агресію; навчання ефективним навикам вербальної і невербальної поведінки.

Тренінг починається з визначення тих специфічних ситуацій, в яких учень зазвичай поводить себе не адаптовано.

Корисно провести серію ролевих ігор неконструктивної взаємодії. Якщо школяр відчуває себе невпевнено за будь-яких обставин, то тренінг поєднують з іншими, більш загальними видами психотерапії. У разі потреби підвищити відчуття упевненості лише в окремих, специфічних ситуаціях даний метод застосовують як самостійний

У соціально-педагогічній практиці не існує єдиної програми тренінгу упевненості в собі. Курс занять визначається, як правило, особистими перевагами фахівців. Проте можна вказати п'ять варіантів, зазвичай використовуваних для розвитку відчуття упевненості:

- придбання відповіді (навчання реагуванню) – збільшує упевненість за допомогою відкритого і прихованого моделювання ситуацій, інструктажу; увага тут приділяється як вербальному, так і невербальному компоненту упевненої поведінки;
- відтворення відповіді – викликає нову у відповідь реакцію за допомогою ролевої гри, репетиції поведінки і тренування;
- вдосконалення відповіді - відточує і закріплює нові форми поведінки за допомогою відповідного зворотного зв'язку, критики і керівництва;
- когнітивний аналіз і переструктування – кидає виклик ірраціональним переконанням, які заважають прояву більшої упевненості в собі, пропонуючи нову інформацію, що розвиває упевненість;
- генералізація досвіду - намагається ввести нові форми поведінки в реальне життя і застосувати їх в різноманітних ситуаціях.

Вказаний метод (частіше - груповий) використовується до тих пір, поки учень (учні) не досягне необхідного відчуття упевненості в собі.

Вважаємо за необхідне використовувати ритмічні вправи. Ця система вправ для тренування відчуття ритму, що стає корисним при виробленні вміння підпорядковувати свій темпоритм діяльності до умов уроку. Це відчуття подібно до слухання музики, що своїм ритмом діє на рухливу активність людини. Емоційно-чуттєве забарвлення, яку отримує психомоторика письмової діяльності, знімає тривожність, страх і скутість. Дитина адаптується до регламентованої діяльності завдяки пластичності. Ця психомоторна здібність формується під час тренування почуття ритму. Сприяє гнучкому переходу до розв'язування складних навчальних завдань, під час яких працює динамічна інтуїція [5].

Таким чином, в результаті проведення дослідження нами визначено, що супровід в соціально-педагогічній літературі розглядається як допоміжний метод, який забезпечує необхідність вирішення певних проблем і протиріч особистісного розвитку дитини. Отже, супровід пов'язано з наявністю у дитини проблеми і необхідністю її вирішення. Система соціально-педагогічного супроводу в спеціалізованих закладах учнів з вадами зору обумовлює діяльність соціального педагога в традиційних напрямках: діагностика, корекція, консультування, профілактика з урахуванням специфічних задач, мети і динаміки розвитку на різних ступенях навчання. Провідним напрямком супроводу є соціально-психологічна або соціально-педагогічна корекційна діяльність поведінки дитини, яка проводиться соціальним педагогом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ермаков В.П., Развитие, обучение и воспитание детей нарушениями зрения / В.П. Ермаков, Г.А. Якушин. – М.: Академия, 1992. – 182 с.

2. Психологическое и социальное сопровождение больных детей и детей-инвалидов / под ред. С.В.Безух. – СПб.: Речь, 2006. – 112 с.
3. Пименова И.В. Формирование общения / И.В. Пименова // Обучение и коррекция развития дошкольников с нарушенным зрением. – СПб.: Образование, 1995. – С. 93-98
4. Шипицына Л.М. Развитие навыков общения лиц с нарушением интеллекта / Л.М. Шипицына. – СПб.: Питер, 2000. – 82 с.
5. Коган В.М. Стресс и адаптация / В.М. Коган. – М.: Мысль, 1980. – 70 с.
6. Солнцева Л.И. Тифлопсихология детства / Л.И. Солнцева. – М.: Академия, 2000. – 242 с.

УДК 37.035: 37.015.4 (091)

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ: РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Заверико Н.В., к.пед.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті розглядається становлення поняття «соціально-педагогічна корекція» в історичній перспективі, визначаються його суть та функції.

Ключові слова: соціально-педагогічна корекція, відновлення, компенсування, стимулювання, виправлення.

Заверико Н.В. СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КОРРЕКЦИЯ: РАЗВИТИЕ ПОНЯТИЯ В ИСТОРИЧЕСКОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье рассматривается понятие «социально-педагогическая коррекция» в исторической перспективе, определяются его суть, раскрываются функции коррекционного процесса.

Ключевые слова: социально-педагогическая коррекция, восстановление, компенсация, стимулирование, исправление.

Zaveryko N.V. SOCIAL PEDAGOGICAL CORRECTION: THE TERM DEVELOPMENT IN THE HISTORICAL PERSPECTIVE / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

In the article we consider the becoming the term «social pedagogical correction» in the historical perspective, determine its essence and functions/

Key words: social pedagogical correction, renewal, compensation, stimulation, correction.

Сучасний період розвитку українського суспільства характеризується змінами, що охоплюють усі сфери людського життя. На тлі цих змін саме підлітки перебувають у найтяжчому становищі внаслідок несформованості власної системи стійких моральних переконань, ціннісних орієнтацій, що нерідко викликають неадекватну реакцію на події навколишнього життя. Наявні проблеми в державі, зростання злочинності, занепад моралі, відчуження підлітків від соціальних інституцій, які займаються вихованням молоді, спричиняють різного роду девіації в молодіжному середовищі, зокрема серед підлітків. Переоцінка звичних стереотипів життєдіяльності, зростання потоку агресивно насиченої інформації, втрата ціннісних орієнтирів знижують резистентність особистості до деструктивного впливу сучасного соціуму. У поведінці підлітків, як найбільш вразливої демографічної групи, все більше виявляються девіації, які відображають їхнє негативне ставлення до соціального середовища, соціальних норм, традицій, впливають на мотивацію вчинків і ставлення до себе.

Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є формування в дітей та молоді загальнолюдських цінностей, сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості. З огляду на це суттєвого значення набуває проблема корекції девіантної поведінки дітей та підлітків, створення умов для перевиховання девіантних підлітків як у закладах освіти, так і зусиллями всієї громади.

Українські та зарубіжні вчені досліджували різні аспекти зазначеної проблеми, а саме: особливості розвитку особистості підлітків з девіантною поведінкою (М. Алемаскін, Я. Гілінський, А. Донцов, Е. Еріксон, А. Льяшенко, А. Личко, В. Кудрявцев, Н. Максимова, В. Маценко, І. Невський, О. Тарновська); науково-методичні засади профілактично-корекційної роботи (Б. Алмазов, С. Беличева, І. Дубровіна, Е. Ейдемільер, А. Капська, Ю. Клейберг, І. Козубовська, Н. Максимова, А. Макаренко, В. Оржеховська, В.Татенко, Т.Титаренко, Д.Узнадзе, С.Шацький, Л.Б.Шнейдер). У дисертаційних дослідженнях Н.Апетик,